

Nr 36

Utlåtande i anledning av väckta motioner dels angående skadeverkningar av kemiska växtskyddsmedel, dels om forskning och försök rörande kemiska växtskyddsmedel och dels om utredning rörande kemiska växtskyddsmedel.

Till allmänna beredningsutskottet har hänvisats följande motioner angående utredning rörande kemiska växtskyddsmedel:

1) de likalydande motionerna I: 93 av herrar *Risberg* och *Ottosson* och II: 115 av fröken *Karlsson m. fl.*, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer,

a) att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att utöka och intensifiera forskningen rörande biocidernas skadliga verkningar,

b) att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder som begränsar användningen av biocider till dess omfattningen av deras skadeverkningar på vårt lands växt- och djurliv klarlagts.

2) de likalydande motionerna I: 319 av herrar *Weibull* och *Yngve Nilsson* samt II: 420 av herr *Ringaby*, vari hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning samt förslag rörande förstärkning av forsknings- och försöksresurserna på växtskyddsmedlens område, samt

3) motion II: 540 av herr *Nilsson* i *Tvärålund m. fl.* vari hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om tillsättande av en vetenskaplig kommission med uppgift att skyndsamt utreda och kartlägga situationen i Sverige vad gäller dels användningen av biocider inom växt- och skogsodlingen, dels förekomsten av biocider och andra gifter i saluförda livsmedel, dels biocidernas verkningar på fauna och miljö i övrigt samt om att Kungl. Maj:t måtte överväga de praktiska åtgärder som kan vara påkallade i anledning av dessa utredningar.

Utskottet har upptagit motionerna till samtidig behandling.

I motionerna I: 93 och II: 115 framhålls, att användningen av biocider kraftigt ökat, vilket innebär risker för skadlig inverkan på människan och naturen. Kvicksilverbetningsmedlen utgör en allvarlig fara för den vilda faunan. Forskningen rörande biocidernas skadeverkningar bör snarast intensifieras. Man kan ifrågasätta förbud mot användning av vissa biocider.

I motionerna I: 319 och II: 420 framhålls likaledes riskerna för skador på faunan. Den nya giftlagstiftningen torde dock kunna förväntas på ett positivt sätt påverka utvecklingen. Å andra sidan får man icke bortse från de

1—Bihang till riksdagens protokoll 1964. 11 saml. Nr 36

vinster som bekämpningsmedel av olika slag innebär för jordbruket och trädgårdsodlingen. Utan betning av utsädet skulle förhärjande farsoter drabba spannmålsodlingen och utan kemiska besprutnings- och bepudringsmedel skulle oljevästodlingen, fröodlingen och i stor utsträckning trädgårdsodlingen vara omöjlig. Allmän användning av s. k. biologisk bekämpning torde vara en avlägsen möjlighet, och resistensförädling tar mycket lång tid. Skadeverkningarna bör emellertid såvitt möjligt nedbringas till ett minimum genom bl. a. successiv övergång till mindre giftiga medel. Vår växtskyddslagstiftning fordrar registrering av växtskyddspreparat, men någon ingående värdeprövning sker ej. En sådan bör införas. Det kräves vidgad forsknings- och försöksverksamhet på olika håll.

Även i motion II: 540 understrykes riskerna för faunan. Om de långsiktiga följdverkningarna på människorna vet man inte så mycket men det är förklarligt att situationen väcker oro. En intensifierad forskning är därför nödvändig och redan kända forskningsresultat bör delges allmänheten. De skärpta bestämmelserna för giftmedelsanvändningen löser icke frågan.

Beträffande motiveringarna i övrigt får utskottet hänvisa till motionerna II: 115, I: 319 och II: 540.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från kommerskollegium, lantbrukshögskolan, lantbruksstyrelsen, medicinalstyrelsen, statens giftnämnd, statens institut för folkhälsan, statens växtskyddsanstalt, veterinärstyrelsen, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges ornitologiska förening, Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund och Föreningen bekämpningsmedelsleverantörer, varjämte Svenska jägareförbundet inkommit med en skrivelse.

Kommerskollegium anför:

Kollegium, som berett Sveriges kemiska industrikontor, Kooperativa förbundet och handelskamrarna i riket tillfälle att yttra sig, får med överlämnande av inkomna yttranden¹ anföra följande.

De under senare tid alltmer uppmärksammade skadeverkningarna på såväl fauna som flora samt förekomsten av spår av bekämpningsmedel i livsmedel ha tillskrivits den ökande användningen av olika kemiska bekämpningsmedel. Otvivelaktigt medför användningen av dylika medel vissa risker för skador och kunskaperna om medlens egenskaper, framför allt vid långvarig användning, äro bristfälliga. Kollegium delar därför den i motionerna uttalade uppfattningen, att en allsidig och förutsättningslös utredning om växtskyddsmedlens användning och verkningar bör komma till stånd samt att ökade resurser för forskning och försök på växtskyddsmedlens område böra ställas till förfogande. Det må emellertid i detta sammanhang erinras om den plan för utbyggnad av biocidforskningen, som statens naturvetenskapliga forskningsråd nyligen lämnat till Kungl. Maj:t.

Yrkandet om en begränsad användning av växtskyddsmedel till dess omfattningen av deras skadeverkningar klarlagts har kollegium däremot funnit sig icke böra biträda. Användningen av växtskyddsmedel medför nämligen att betydande värden på såväl jordbrukets som trädgårdsodlingens område räddas. Det bör därför först klarläggas att nackdelarna med användningen

¹ Ej medtagna här.

av växtskyddsmedel avsevärt överväga fördelarna. I den mån så är nödvändigt, finnes dessutom redan nu genom bestämmelserna i den nya bekämpningsmedelsförordningen möjlighet till ingripande när det gäller användningen av växtskyddsmedel. Giftnämnden äger nämligen vägra registrering, om visst medel anses ha sådan skadlig verkan att det icke lämpligen bör användas. Sådant beslut har för övrigt redan fattats såvitt angår bekämpningsmedel, innehållande aldrin, dieldrin samt vissa fosforpreparat.

Lantbrukshögskolan uttalar:

Motionerna I: 93 och II: 115

Vad avser motionernas hemställan att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att utöka och intensifiera forskningen rörande biocidernas skadliga verkningar, vill styrelsen hänvisa dels till sitt yttrande över motionerna I: 319 och II: 420, likalydande, angående forskning och försök rörande kemiska växtskyddsmedel, dels till de skrivelser som statens växtskyddsanstalt och statens institut för folkhälsan i dagarna avgivit till Kungl. Maj:t med äskanden om medel för en tvåårig analysverksamhet avseende förekomsten av växtskyddskemikalier i livsmedel.

Vad avser motionernas hemställan att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder som begränsar användningen av biocider till dess omfattningen av deras skadeverknings på vårt lands växt- och djurliv klarlagts vill styrelsen, då motionerna i huvudsak berör användningen av kvicksilverbetningsmedel, hänvisa till de avsevärda begränsningar i användningen av betningsmedel som statens växtskyddsanstalt föreslår i ett specialnummer av publikationen »Växtskyddsnotiser». I en avslutande artikel med titeln »Anpassad betning» i denna publikation rekommenderas sålunda dels betning med halv dos i betydande omfattning, dels ett slopande tillsvidare av betningen av korn och i viss utsträckning även havre i södra och mellersta Sverige.

Motionerna I: 319 och II: 420

De i motionerna framförda synpunkterna rörande en värdeprövning av olika kemiska bekämpningsmedel förtjänar allt beaktande. Beträffande nödvändigheten av en framtida generell biologisk prövning av ogräsbekämpningsmedel, vilken av flera skäl bör genomföras vid lantbrukshögskolan, kan nedanstående anföras.

1. Sverige intager en unik ställning i Norden med avseende på den biologiska prövningen av de kemiska ogräsmedel, som försäljes inom lantbruk, trädgårdsbruk och skogsbruk. I Norge och Finland underkastas dessa medel biologisk prövning, och ett preparat får utlämnas i marknaden först sedan de statliga myndigheterna godkänt det för försäljning. I Danmark råder likartade bestämmelser, dock med den skillnaden att ett preparat kan försäljas sedan det genomgått obligatorisk biologisk prövning även om de statliga myndigheterna med utgångspunkt från resultaten av prövningen avstyrker preparatets användning. I Sverige finns inga bestämmelser om biologisk prövning av handelspreparat mot ogräs. Helt oprövade preparat kan sålunda efter den formella registreringen föras ut direkt på marknaden.

2. Den speciella ställning, som vårt land enligt punkt 1 intager med avseende på biologisk prövning av ogräsmedel, innebär en stark lockelse för internationell kemisk industri att använda Sverige som försöksområde för användning av nya produkter i praktisk skala. Eftersom denna starkt expanderande industri förfogar över en välorganiserad försäljnings- och reklam-

organisation är ofta trycket starkt på jordbrukarna att pröva nya kemiska hjälpmedel med en förespeglad sensationell verkan. Den svenske jordbrukaren är lyhörd för nyheter och i brist på arbetskraft är han starkt intresserad av varje tänkbar rationaliseringsåtgärd, vilket givetvis underlättar introducering av nya kemiska preparat på marknaden. Erfarenheterna visar också, att preparat försålts som från jordbrukarnas synpunkt hade varit betjänta av en mera ingående prövning, innan de kommit till praktisk användning i större skala. Att preparat av mer eller mindre försökskaraktär ej fått den användning, som respektive leverantör planerat, får i hög grad tillskrivas effektiv och omdömesgill rådgivning från olika håll. Det har emellertid framhållits, bl. a. från hushållningssällskapens tjänstemän, att en kraftfull insats från statligt håll med avsikt att skapa klara riktlinjer på området är ofrånkomlig.

3. Från den svenska jordbruksförsöksverksamhetens synpunkt är nuvarande förhållanden otillfredsställande. Om en viss preparattyp eller ett preparat visar sig olämpligt enligt erhållna försöksresultat, kan försäljning ändå fortsätta och även fortsätta med viss framgång. Vederbörande leverantör hänvisar då ofta till att man med ledning av de tidigare försöksresultaten förbättrat det kemiska medlet. Ett sådant påstående kan givetvis ofta vara sant, men det innebär också ett erkännande av att det tidigare preparatet ej varit färdigt för saluförande, trots att vissa kvantiteter levererats till det praktiska jordbruket. De tidigare erhållna försöksresultaten kan därigenom också ibland få beteckningen »skrivbordsprodukt» utan värde från praktisk synpunkt. Det vore därför önskvärt även från försöksverksamhetens synpunkt, om preliminära försöksresultat förelåg, innan det berörda preparatet fanns i marknaden, ej minst därför att viss rådgivning från försöksverksamhetens sida rörande användning av nya medel är naturlig.

4. I marknaden förekommer för närvarande mer än etthundra registrerade kemiska preparat mot ogräs. Ett betydande antal av dessa preparat är starkt giftiga. Tungt vägande skäl talar för att möjligheter bör skapas för en objektiv prövning av dessa medels användbarhet och värde. De önskemål, som framförts härom från bl. a. jordbrukets föreningsrörelse, är därför värda allt beaktande. En objektiv prövning av de kemiska ogräsmedlens användbarhet och värde tjänar i hög grad flera allmännyttiga ändamål av stor betydelse såväl för det svenska jordbruket i sin helhet som för försöksverksamheten på jordbruksområdet. Till detta kommer att det från allmän synpunkt är önskvärt att användningen av starkt giftiga medel i största möjliga utsträckning begränsas. Möjligheterna att ersätta dessa med mindre giftiga medel kan emellertid endast bedömas genom jämförande försök mellan olika preparat, och resurser för en dylik verksamhet är nödvändiga.

5. En kontinuerligt utbyggd prövning av kemiska preparat mot ogräs får sålunda av många skäl betraktas som ytterst värdefull, och lantbrukshögskolan kommer i sina åskanden för budgetåret 1965/66 att föreslå att en dylik prövning organiseras.

Även för andra kemiska bekämpningsmedel är givetvis en allmän prövning av största intresse. Ifråga om medel mot skadedjur och växtsjukdomar bör prövningen dock ske vid statens växtskyddsanstalt, och resurser härför måste snarast tillföras denna institution.

Styrelsen anför vidare:

Vid ett symposium över biocidproblem i Wenner-Gren Center den 21 februari 1963 framkom olika aspekter på tänkbara biverkningar av kemiska

bekämpningsmedel inom lantbruket, trädgårdsodlingen och skogsskötseln. Från lantbrukshögskolan framhölls därvid betydelsen av att bekämpningsmedlens egenskaper och bekämpningens biologiska förutsättningar är väl kända, och att möjligheterna till förebyggande bekämpning särskilt beaktas. I den allmänna diskussionen över hithörande problem har mindre uppmärksamhet ägnats åt icke-kemiska åtgärder än åt direkt kemisk bekämpning av de olika typerna av skadegörare. Styrelsen vill i dessa sammanhang fästa uppmärksamheten på nödvändigheten av forskning, som möjliggör ett alternativ till användningen av biocider för bekämpningen av växtsjukdomar och skadedjur inom jordbruket och syftar då främst på sådana vetenskapliga undersökningar, som är av grundläggande betydelse för framställningen av sjukdomsresistenta sorter av kulturväxterna genom växtförädling. Dylika resistensbiologiska undersökningar av direkt gagn för resistensförädlingen vid våra växtförädlingsanstalter utgör för närvarande huvudparten av de arbetsuppgifter, som bearbetas vid högskolans institution för växtpatologi. Styrelsen vill här även framhålla möjligheterna till jordbearbetning och speciella metoder för sådd och plantering inom jordbruk och skogsskötsel, varigenom behovet av kemiska medel mot ogräs minskar. Ett annat exempel utgör en långsiktig växtodlingsplanering, där valet av grödor och tillämpad odlingsmetodik förebygger uppförökning av skadedjur. Ökade forskningsinsatser där skadegörarnas ekologi belyses mot bakgrunden av dagens jordbruk och skogsbruk, är därför i hög grad önskvärda för fortsatta arbeten rörande biociderna och deras användning.

Även om de icke-kemiska bekämpningsmetoderna får en önskvärd ökad användning, kommer de kemiska bekämpningsmedlen med säkerhet att allt framgent spela en mycket betydelsefull roll. Styrelsen anser det därför i hög grad önskvärt, att de statliga forskningsanstalternas möjligheter att bidra till utvecklingen på området ökas.

Härför behövs bättre resurser för syntetiskt kemiskt arbete, för biokemiskt, molekylär-biologiskt och fysiologiskt inriktade studier, för ekologiska studier och för praktiskt inriktad försöksverksamhet. Kännedom om verkningsmekanismer och metabolism samt om upptagning, spridning och nedbrytning av biociderna är nödvändig för att de skall kunna handhas riskfritt. Ökad selektivitet och anpassning av deras stabilitet efter ändamålet och användningsområdet bör kunna nedpressa riskerna för opåräknade sidovirkningar till en mycket låg nivå.

Undersökningar rörande biocidernas biverkningar pågår vid lantbrukshögskolan med avseende på biocidrester i skördade produkter. I detta sammanhang får även påpekas arbeten angående sambandet mellan biocid-användning och vissa skadesvampars uppträdande. Behovet av intensifierad forskning rörande biocidernas inverkan på spannmålets kvalitet liksom rörande de gröningshämmande kemiska medlens inverkan på potatisens kvalitet får här bl. a. framhållas. Även forskning över kvaliteten hos frukt, bär och grönsaker måste beakta dessa problem. I detta sammanhang vill styrelsen erinra om ett förslag till en ekologisk biocidforskning som utarbetats i samråd mellan fil. dr B. Lundholm i Naturresurskommittén och professor H. J. Hansen, statens veterinärmedicinska anstalt, vilket synes böra förtjäna allt beaktande.

Under återopande av ovanstående synpunkter får lantbrukshögskolans styrelse med tillstyrkan av motionerna starkt understryka betydelsen av förstärkning av forsknings- och försöksresurserna på växtskyddsmedlens om-

råde och vill särskilt framhålla betydelsen av att sådana åtgärder vidtages så att erforderliga resurser snabbt kan ställas till förfogande för ändamålet.

Motion II: 540

Styrelsen ansluter sig till den i motionen framförda hemställan om en allsidig utredning rörande användningen av biocider inom växt- och skogsodlingen och vill i detta sammanhang hänvisa till de utförliga motiveringar, som styrelsen framlagt i sitt utlåtande till utskottet över motionerna I: 319 och II: 420, likalydande, angående forskning och försök rörande kemiska växtskyddsmedel. Vad avser den i motion II: 540 framförda hemställan om en utredning av »förekomsten av biocider och andra gifter i saluförda livsmedel» vill styrelsen erinra om att statens växtskyddsanstalt och statens institut för folkhälsan i dagarna till Kungl. Maj:ts inkommit med äskanden om medel för en tvåårig analysverksamhet avseende förekomsten av växtskyddskemikalier i livsmedel.

Lantbruksstyrelsen anför:

Allmänt torde biocidernas avkastnings- och kvalitetshöjande effekt få anses väl dokumenterad. Kunskaperna om deras skadeverkningar synes däremot vara mycket ofullständiga. Utnyttjandet av biocider i växtodlingen är ingalunda någon för vårt land unik företeelse. Växtskyddsmedel används i alla länder med ett högstående jordbruk och utomlands ej sällan i större omfattning än här med hänsyn till klimatiska faktorer, som gynnar skadegörare på kulturväxterna. Importerade livsmedel torde följaktligen icke vara att föredraga framför svenska i här berörda avseenden. Detta måste beaktas vid övervägande av möjligheterna att begränsa biocidanvändningen i vår vegetabilieproduktion. Drivs begränsningen så långt att skördarnas storlek och kvalitet sjunker och samtidigt produktionskostnaderna per enhet stiger mera påtagligt måste man nämligen räkna med ett ökat behov av livsmedelsimport.

Lantbruksstyrelsen är för sin del helt införstådd med önskemålen om allsidig utredning och ökade forskningsinsatser rörande de kemiska växtskyddsmedlen och deras användning. Styrelsen vill erinra om att mått och steg redan tagits i sådant syfte. Sålunda uttalade chefen för jordbruksdepartementet i årets statsverksproposition att han hade för avsikt att utverka Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en utredning rörande naturvårdsforskningen. Man torde kunna utgå ifrån att en sådan utredning bl. a. kommer in på frågan om användning av bekämpningsmedel. Vidare har statens växtskyddsanstalt och statens institut för folkhälsan helt nyligen begärt anslagsmedel för utvidgad biocidforskning. Även andra berörda forskningsinstitutioner har gjort framställning om medel för en sådan intensifierad forskning, bl. a. naturvetenskapliga forskningsrådet och veterinärmedicinska anstalten.

Det framstår som angeläget att aktiviteten inom forsknings- och försöksområdena kan samordnas på lämpligt sätt. Någon form av samarbetsorgan synes härvid böra övervägas.

Av vad här sagts torde framgå att lantbruksstyrelsen på åtskilliga punkter delar motionärernas uppfattning.

Det förefaller troligt att resultat från forsknings- och försöksverksamheten kan komma att föranleda en begränsning av användningen av giftiga växtskyddsmedel, d. v. s. åtgärder av det slag som berörs under punkt b i motio-

nen II: 115. Frågan härom har redan uppmärksammats i fackkretsar. I sådant sammanhang överväger växtskyddsanstalten med stöd av tillgängligt forsknings- och försöksmaterial att rekommendera delvis reducerade doser av betningsmedel, alltså en åtgärd som väl skulle överensstämja med det i motionen II: 540 gjorda uttalandet att det är angeläget att allmänheten delges redan kända forskningsresultat. Vad i övrigt angår sådan upplysningsverksamhet kan nämnas att jordbrukets upplysningsnämnd inom kort påbörjar en kampanj rörande bekämpningsmedelsanvändningen.

Det må endast tilläggas att den nya giftlagstiftningen enligt lantbruksstyrelsens uppfattning bör kunna bli ett värdefullt instrument i strävandena att begränsa skadeverkningar av de giftiga ämnen som numera anses oundgängliga på många håll inom produktionen, därvid ej blott jordbruks-, skogs- och trädgårdsnäringarna.

Medicinalstyrelsen uttalar:

Såsom framhålles i en av motionerna är för närvarande situationen beträffande växtskyddsmedlens användning oklar. Argument för mot varandra stridande uppfattningar framföres med stor kraft i den offentliga debatten. Såvitt medicinalstyrelsen kan finna torde detta främst bero på att vi i dagens läge saknar för en objektiv bedömning erforderliga på vetenskapligt acceptabla undersökningar grundade kunskaper i ämnet. Detta är på intet sätt något specifikt svenskt problem utan torde gälla för alla länder, där man i större omfattning nyttjar skyddsmedel, varom här är fråga.

Det är överraskande att man i vårt land först nu synes ha observerat skadeeffekter och förgiftningsrisker av vissa växtskyddsmedel, exempelvis kvicksilverföreningar. Dessa har dock här i landet använts sedan minst trettio år och bruket synes ej ha ökat i den grad att man med fog kan däri söka förklaring till de påstådda skadeverkningarna. Flera samverkande faktorer torde vara att finna bakom den bild vi i dag kan iakttaga. En omfattande och förutsättningslös utredning är därför av nöden och bör snarast igångsättas. Därvid är det särskilt som snabba åtgärder kan vara av nöden angeläget att medelstildelningen och medelsutdelningen till forskning på området åtminstone inledningsvis kanaliseras genom ett särskilt organ, som får till uppgift att bland annat avge förslag till prioritetsgradering av forskningsprojekten. Ett starkt inflytande bör därvid tilldelas giftnämnden — den centrala myndighet som har att ombesörja regleringen beträffande tillhandahållandet och bruket av bekämpningsmedel.

Med hänvisning till det ovan anförda vill medicinalstyrelsen betona behovet av att i motionerna aktualiserade problem snarast möjligt utredes.

Giftnämnden anför:

Giftnämnden vill för sin del inledningsvis vitsorda, att den omfattande användningen av kemiska bekämpningsmedel spelar en stor roll inom den problematik, som de omgivningshygieniska frågorna ställt nutidsmänniskan inför. Det rör sig härvid om en rad skiftande frågeställningar, av vilka endast några exempel må antydast. Sålunda är det fråga om såväl kortsiktiga som långsiktiga förgiftningsrisker. Av dessa är utan tvivel riskerna för uppkomsten av kroniska förgiftningstillstånd mest svårbedömda. I ännu högre grad gäller detta eventuella risker på det genetiska området. Huruvida och i vilken mån påverkan på vatten och jordar innebär risker för människor, flora och fauna är f. n. ytterst ringa känt. Det är samtidigt ställt utom varje tvivel,

att bekämpningsmedlen medfört stora framsteg i kampen mot synnerligen spridda och samtidigt allvarliga sjukdomar, exempelvis malaria. Klart är också att bekämpningsmedlen medfört vinster för jordbruk, skogsbruk och andra näringsgrenar, även om stor osäkerhet vidlåder gjorda uppskattningar av vinsternas storlek.

Med hänsyn till de stora risker, som är förenade med bruket av bekämpningsmedel, har ny och skärpt lagstiftning om sådana medel trätt i kraft vid senaste årsskifte. Den bärande grundregeln i denna lagstiftning är, att inget bekämpningsmedel får säljas eller användas utan att vara registrerat hos den nyinrättade giftnämnden. Nämnden skall vägra registrering om ett medel har sådan giftighet eller eljest bedömes medföra sådan skadlig verkan på människor, husdjur, vilt, nyttoinsekter eller nyttoväxter, att det inte lämpligen bör användas i bekämpningssyfte. Om giftnämnden finner, att registrering kan ske, skall nämnden hänföra medlet till någon av tre i lagstiftningen angivna faroklasser. Nämnden äger vidare uppställa villkor till förebyggande av skada.

Självfallet blir det många gånger en synnerligen svår uppgift för giftnämnden att göra de erforderliga avvägningarna vid prövning av registreringsärenden. Förbättrat vetenskapligt underlag för de administrativa besluten i frågor rörande bekämpningsmedel torde emellertid vara ett starkt önskemål världen över och situationen för vårt vidkommande är på intet sätt unik. Detta förhållande minskar självfallet inte angelägenheten av att intensifierad vetenskaplig forskning på området snarast kommer till stånd. Men med hänsyn till problemens svårighetsgrad och mondiala räckvidd är det väsentligt, att planeringen sker efter stora linjer och med utnyttjande av olika länders speciella förutsättningar att angripa de olika delfrågorna. Förslag i denna riktning har enligt vad nämnden under hand erfarit framlagts inom OECD av Sverige och USA.

Oavsett hur tanken på ett efter internationella linjer upplagt forskningsprogram kan utveckla sig, måste givetvis den del av de samlade svenska forskningsresurserna, som bedöms böra ställas i biocidforskningens tjänst, utnyttjas så rationellt som möjligt. Då det här rör sig om väsentliga frågor som griper in på flera av de olika forskningsrådets fält är det synnerligen angeläget att få en funktionsduglig samordning till stånd. Med hänsyn till giftnämndens centrala ställning som giftmyndighet enligt giftförordningen och registreringsmyndighet enligt bekämpningsmedelsförordningen torde det dessutom vara påkallat, att nämnden får ett starkt inflytande, då det gäller att initiera och prioritera forskningsprojekt. De forskningsråd som under alla förhållanden berörs är de medicinska och naturvetenskapliga forskningsråden, jordbrukets forskningsråd samt viltforskningsrådet. Även tekniska forskningsrådet kan komma in i bilden. En tänkbar lösning vore måhända, att ett visst belopp ställdes till förfogande av de olika forskningsråden och att en särskild kommitté tillsattes för att fördela dessa medel. En sådan kommitté borde därvid inrymma företrädare för de berörda forskningsrådets intressen och för giftnämnden. Det skulle säkert från olika synpunkter vara ändamålsenligt om man skapade en tjänst, vars innehavare fungerade som sekreterare hos kommittén och tillika bedrev utredningsarbete med utgångspunkt från registreringsansökningar hos giftnämnden. Härigenom skulle en samordning mellan aktuella utredningsfrågor och forskningsprojekt befrämjas. Giftnämnden är för sin del beredd att delta i närmare diskussioner angående utformningen av såväl det här skisserade

uppslaget som andra lösningar, som skulle kunna befrämja det angivna syftet.

Under återopande av det anförda får giftnämnden som ett sammanfattande yttrande i anledning av de remitterade motionerna anföra följande. Den nya lagstiftningen om bekämpningsmedel kan förväntas medverka till ökad säkerhet på området. Intensifierad forskning är påkallad och ansträngningar bör göras för att befrämja, att sådan kommer till stånd. Härvid bör alla möjligheter tillvaratagas för att inlemma de svenska insatserna i ett internationellt samarbete. Den svenska forskningen bör samordnas under medverkan av berörda forskningsråd och giftnämnden.

Statens institut för folkhälsan uttalar:

Under senare tid har farhågorna vuxit för att den starkt växande användningen av kemiska bekämpningsmedel skulle kunna innebära allvarliga skaderisker för människan, husdjuren och viltet. Särskilt har de utredningar, som publicerats rörande vissa gifters påverkan på fågelviltet, varit alarmerande och skapat allvarlig oro hos allmänheten. På grund av de begränsade resurser, som hittills stått till buds för forsknings- och kontrollverksamhet inom hithörande områden, är kännedomen om dessa skaderisker för närvarande alltför knapphändig. Enligt styrelsens uppfattning erfordras därför en stark förstärkning av resurserna för ifrågavarande verksamhet.

Institutet har den 1 juli 1963 erhållit en tjänst som laborator i toxikologi vid födoämneshygieniska avdelningen. Tillkomsten av denna tjänst, som för närvarande är under tillsättning, innebär en avsevärd förstärkning av institutets resurser för toxikologisk forskning i frågor angående sådana kemiska substanser, som har humant intresse, däribland även ämnen ingående i bekämpningsmedel. Institutets styrelse begärde i sina anslagsäskanden för budgetåret 1964/65 medel för anställande av två laboratoriebiträden i högst Ae 9 som hjälp åt laboratorn. Dessa tjänster har dock ej upptagits i årets statsverksproposition, och erforderliga hjälpkrafter åt laboratorn saknas därför. För att laboratorn skall kunna börja en experimentell verksamhet över toxikologiska spørsmål, erfordras obetingat ifrågavarande tjänster.

För att i erforderlig grad kunna intensifiera institutets kontrollverksamhet rörande förekomsten av bekämpningsmedelsrester i våra födoämnen har styrelsen i underdånig skrivelse den 24 febr. 1964 hemställt, att särskilda medel anvisas till utökad sådan verksamhet. Avskrift av nämnda skrivelse bilägges.¹

Samordningen av forskningen och kontrollverksamheten inom de berörda områdena kräver ett intimt samarbete mellan de olika institutioner och organisationer som har intresse i frågorna. Enligt styrelsens uppfattning torde för detta ändamål knappast erfordras något nytt organ. Vid behov synes giftnämnden, som inom sig har representanter för de flesta intresserade instanserna, kunna tjänstgöra som samordnande organ. Skulle emellertid ett självständigt sådant inrättas, anser styrelsen det självfallet, att institutet med sin centrala ställning inom de humana delarna av hithörande område blir representerat.

I anslutning till hemställan i motionerna I: 93 och II: 115 om åtgärder för att begränsa användningen av biocider, vill styrelsen erinra om de giftnämnden åvilande uppgifterna i dessa hänseenden. Styrelsen kan i detta samman-

¹ Ej medtagen här.

hang hänvisa till att nämnden enligt beslut vid sammanträde den 4 mars 1964 förbjudit användningen av aldrin och dieldrin som betningsmedel och rekommenderat sänkt dosering av kvicksilverpreparat för betningsändamål.

Under återopande av vad ovan anförts får styrelsen starkt understryka det i föreliggande motioner uttalade önskemålet om intensifierad forskning och kontrollverksamhet rörande bekämpningsmedel. För samordning av nämnda verksamhet torde i första hand samarbetet mellan intresserade instanser böra fördjupas.

Statens växtskyddsanstalt anför:

Den svenska debatten rörande bekämpningsmedlens sidoverkningar har hittills i stor utsträckning varit grundad på utländska uppgifter, vars tillämplighet på svenska förhållanden icke kan anses a priori given. Sådana inom landet utvunna fakta, som kunnat ge de speciellt svenska aspekterna på ämnet, har varit relativt få och icke tillåtit några längre gående slutsatser. När det nu i ifrågavarande motioner på olika sätt uttryckes önskemål om utökad och intensifierad forskning rörande bekämpningsmedlens verkningar, är detta synnerligen välmotiverat.

Det kan här vara anledning att erinra bl. a. om de framställningar, som i dagarna ingivits till Kungl. Maj:t om medel för sådan forskning dels från folkhälsoinstitutet och växtskyddsanstalten (bil. 1)¹ beträffande analyser av bekämpningsmedelsrester i livsmedel, dels från naturvetenskapliga forskningsrådet beträffande vissa ekologiska undersökningar av i sammanhanget mycket angelägen art.

Jämte dessa, på just nu aktuella förhållanden inställda verksamheter står den verksamhet på längre sikt, som särskilt avses i motionerna nr 319 och 420 och som kräver förstärkning av forsknings- och försöksresurserna främst hos växtskyddsanstalten. Motionärernas synpunkter låter sig väl förenas med de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen av anstaltens verksamhet, som styrelsen givit uttryck åt i inledningen till anstaltens senaste petita-skrivelse, citerad av motionärerna. Vad som däri betecknats som lokala växtskyddsförsök avser en utbyggnad av de personella och ekonomiska förutsättningarna för fältförsöksverksamheten vid anstalten, bl. a. i syfte att den sedan länge där pågående värdeprovningen av kemiska bekämpningsmedel skulle kunna avsevärt utvidgas. En av lantbrukshögskolans och växtskyddsanstaltens styrelse gemensamt tillsatt kommitté utreder f. n. frågan om hur en försöksorganisation för växtskyddsförsök lämpligen skall vara utformad.

Som särskilt angeläget vill emellertid styrelsen framhålla, att anstalten beredes möjligheter att i större omfattning än hittills bedriva sådan forsknings- och försöksverksamhet som kan bidra till att göra växtskyddet inom jordbruks- och trädgårdsodling mindre »giftigt». Det är härvidlag icke fråga om någon egen kemisk forskning med sikte på mindre giftiga bekämpningsmedel; utvecklingen på detta område — som f. ö. lett till flera väsentliga framsteg under senare år — kräver tillgångar av olika slag som endast de stora kemiska industrierna kan uppbåda. Däremot förefaller det sannolikt att om mera uppmärksamhet kunde ägnas växtskyddsåtgärdernas ekologiska och ekonomiska aspekter, det i viss utsträckning skulle bli möjligt att modifiera bekämpningen så att insatser av kemiska medel kunde mer eller mindre starkt nedbringas. I anslutning härtill är det ett önskemål att anstalten gäves

¹ Ej medtagen här.

möjlighet att satsa på forskning rörande vissa nya riktlinjer inom den biologiska bekämpningen och dessas tillämplighet inom det praktiska växtskyddet. Värdefulla impulser torde i såväl det ena som det andra hänseendet kunna erhållas genom ett samarbete över gränserna. Ett hithörande område, där anstalten redan kunnat utveckla en aktivitet är resistensbiologien. Trots provisoriska lokalförhållanden har denna gren av anstaltens verksamhet redan kunnat göra insatser av värde för resistensförädlingen; en snabb lösning av resistensbiologiens lokalfråga skulle på ett väsentligt sätt bidra till en intensifierad verksamhet på området.

Det har i den senaste tidens debatt om bekämpningsmedlen höjts röster för att växtskyddsanstalten skulle ges resurser även för prövning av bekämpningsmedlens verkningar på det vilda. Styrelsen är av den meningen att bekämpningsmedlen så långt möjligt bör prövas även i detta hänseende men att prövningen icke bör vara förlagd till växtskyddsanstalten. Denna är en specialinstitution för växtskydd och bör begränsa sin uppgift till detta. Där emot framstår det som angeläget att det inrättas någon form av sakkunniginstans med skyldighet att handlägga villfrågorna i samband med användningen av kemiska bekämpningsmedel på liknande sätt som statens institut för folkhälsan handlägger motsvarande frågor inom sitt verksamhetsområde. På växtskyddsanstalten faller därvid att biträda med sina synpunkter och att i sin verksamhet tillämpa de föreskrifter som den viltsakkunniga institutionen via giftnämnden kan komma att uppställa.

Vad gäller kravet på inskränkningar i eller förbud mot användningen av vissa bekämpningsmedel vill styrelsen hänvisa till ett i dagarna utkommande nummer av tidskriften Växtskyddsnotiser (nr 2, 1964; i stencilerat manuskript bifogat detta yttrande som bil. 2¹), där anstaltens syn på kvicksilverbetningen av utsäde framföres samt till giftnämndens nyligen avgivna kommuniké i hithörande frågor.

Av naturliga skäl måste en intensifierad forskning rörande bekämpningsmedlens sidoverkningar komma att beröra ett stort antal institutioner och intressegrupper. Det är därför obetingat nödvändigt att det införes en samordnande faktor i form av en allsidigt sammansatt kommitté eller nämnd med erforderlig kompetens att bedöma behovet av forskning, svara för anskaffning och fördelning av medel för sådan och när anledning därtill föreligger ta initiativ till eller själv företa utredningar och kritiskt värdera resultaten av sådana.

Veterinärstyrelsen anför:

Under senare år har samhällets uppmärksamhet av skilda orsaker alltmer fästs på de problem motionärerna tagit upp.

Vid skilda tillfällen har på hithörande område verksamma forsknings- och undersökningsanstalter inom lantbruk och livsmedelshygien ävensom myndigheter och organisationer med naturskyddande uppgifter till Kungl. Maj:t och berörda forskningsråd gjort framställning om ökade resurser för sin verksamhet med avseende framför allt på de kemiska bekämpningsmedlen. Ur de synpunkter veterinärstyrelsen har att tillgodose är härvid de förslag och yrkanden som framförts från institutet för folkhälsan samt naturresurskommittén och statens veterinärmedicinska anstalt av särskilt intresse.

Sedan årsskiftet 1963/64 handlägges ärenden rörande bl. a. kemiska be-

¹ Ej medtagen här.

kämpningsmedel av giftnämnden, som har att pröva huruvida och på vilka villkor ett bekämpningsmedel skall få komma till användning. Nämndens sammansättning synes vara sådan att den utan större svårighet torde kunna under hand initiera erforderlig forskning inom sitt område.

Förbud mot vissa som särskilt farliga ansedda bekämpningsmedel har nyligen utfärdats av giftnämnden. Doseringen av andra medel har redan minskats avsevärt och översyn av doseringsföreskrifterna pågår. Enligt vad veterinärstyrelsen under hand erfarit ägnas doseringsfrågan speciell uppmärksamhet vid de kurser för bekämpningspersonal som pågått sedan slutet av förra året.

Säkerhetsföreskrifterna i allmänhet har skärpts. Giftnämnden har vidare begärt införande av direkt förbud mot användning av betad säd till foder, då det indirekta förbud som gällande bestämmelser kan anses innebära icke bedömts som tillräckligt klart.

Av vad ovan i korthet anförts synes enligt veterinärstyrelsens uppfattning framgå att skäl knappast föreligger för vidtagande av ytterligare åtgärder för begränsning under en utredningstid av användningen av de för jordbruket som oumbärliga ansedda bekämpningsmedlen. Icke heller synes det nödvändigt att tillsätta en särskild vetenskaplig kommission för utredning av hithörande frågor. Kungl. Maj:t och forskningsråden torde med stöd av bl. a. de erfarenheter och den sakkunskap som finnes samlad i giftnämnden kunna taga ställning till de olika kraven om ökade resurser. Motionärernas uppfattning att dessa måste tillmötesgå i betydligt högre utsträckning än som hittills skett delas dock helt av veterinärstyrelsen.

Sveriges lantbruksförbund uttalar:

Lantbruksförbundet är som företrädare för det svenska lantbruket givetvis positivt till alla åtgärder, som kan förhindra skadliga verkningar vid användningen av kemiska växtskyddsmedel. Det är nämligen av avgörande betydelse för avsättningen av jordbrukets produkter att förtroendet till dessa ej minskas. I linje härmed biträder förbundet i motionerna framförda förslag angående utökad forskning rörande biocidernas skadliga verkningar. Främst synes i detta syfte resurserna hos statens växtskyddsanstalt böra bli föremål för en upprustning.

I motion II: 115 ifrågasättes om icke förbud mot vissa biocider borde övervägas under den tid forskningen pågår och i hemställen preciseras detta till »att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder som begränsar användningen av biocider till dess omfattningen av deras skadeverkningar på vårt lands växt- och djurliv klarlagts».

Att klarlägga och om möjligt minska riskerna vid användning av kemiska medel är ett allmänt samhällsintresse, men i dess intresse måste också ligga att livsmedelsproduktionen icks onödigtvis fördyras. Eftersom biociderna numera i stor utsträckning är oumbärliga hjälpmedel, förutom vilka vi i vårt land icke skulle kunna bedriva växtodling med rimlig användning av mänsklig arbetskraft eller med godtagbar ekonomi, är det en uppenbart realistisk ståndpunkt som framföres i kravet på förbud mot användning av biocider under den tid forskningen pågår. Det må inskjutas att en forskning på detta liksom alla övriga områden oavbrutet måste fortgå i takt med utvecklingen.

I detta sammanhang bör påpekas att begreppet kemiska bekämpningsmedel inrymmer en mängd olika preparattyper med ganska olikartade egen-

skaper. Härav följer att det icke kan vara riktigt att uppställa generella och likartade föreskrifter för alla medel, oberoende av skillnaderna i deras toxicitet och de risker som kan vara förknippade med deras användning.

Under återopandande av ovanstående får Lantbruksförbundet d e l s biträda i de tre motionerna framlagda förslag angående utökad forskning rörande biocidernas skadliga verkningar, d e l s avstyrka i motion II:115 framfört förslag om vidtagande av sådana åtgärder som begränsar användningen av biocider, till dess omfattningen av deras skadeverkningar på landets växt- och djurliv klarlagts.

Sveriges ornitologiska förening anför:

I samband med debatten i biocidfrågan har föreningen låtit utföra en snabbinventering genom av föreningens medlemmar gjorda observationer rörande biocidernas skadeverkningar på fågelfaunan (se bilaga¹). Trots att mycket kort tid stått till förfogande för inventeringen och trots att dessutom några systematiska iakttagelser angående den aktuella frågeställningen icke föreligger, visar inventeringen likväl tydligt hur prekärt läget är för flera fågelarter. Fågelfaunan har under de senaste 10—20 åren ur kvantitativ synpunkt undergått förändringar, delvis av sådan omfattning att någon motsvarighet ej kunnat noteras under de närmast förflutna hundra åren. Att biociderna härvid haft en mycket stor betydelse och i ett flertal fall helt dominerat som orsak torde vara ställt utom varje tvivel.

Av inventeringen liksom av statens veterinärmedicinska anstalts analysmaterial framgår klart betmedlens — särskilt kvicksilverbetmedlens — dominerande roll för de noterade skadeverkningarna på fröätande arter och rovfåglar. Det föreligger emellertid även i materialet uppgifter, som visar att också andra biocider kan vara av stor betydelse, även om dessa än så länge ofta haft mera lokal effekt än betmedlen. Skadeverkningarna på insektsätande arter synes sålunda ha observerats i ringa utsträckning, fastän de uppenbart måste förekomma i ganska stor omfattning. Av föreliggande observationer framgår exempelvis att preparat, som uppgivits vara tämligen ofarliga för faunan, såsom fenoxättiksyrederivaten, kan ha mycket destruktiv effekt på småfåglarnas häckning. Ett exempel härpå lämnas rörande talgoxe från Letälvsbygden av L. Ahlén (sid. 24 i bilagan), och ogräspreparatens effekt på beståndet av buskskvätta framgår bl. a. av A. Gunnarssons uppgifter (sid. 25—26). Att insektsbekämpningsmedlen har stor betydelse särskilt på insektsätande fåglar är uppenbart. — Materialets slumpmässiga karaktär, som är betingad av okunnigheten om bekämpningsmedlens allmänna användning och gifteffekt, gör att en stor del av de inkomna uppgifterna ej kan bindas till visst preparat.

Den sålunda verkställda inventeringen, som inom ramen för föreningens begränsade ekonomiska resurser kommer att fortsättas, visar emellertid enligt föreningens uppfattning nödvändigheten av att de av motionärerna föreslagna åtgärderna kommer till stånd. Dessa synes i första hand böra omfatta snabbt insatta restriktioner rörande användningen av biocider parallellt med en kraftigt ökad forskningsinsats å alla berörda områden, vidare en reell ekonomisk granskning av biocidanvändningens ekonomiska utfall på lång sikt med hänsyn tagen till dess biverkningar samt en skärpt kontroll av och ökad upplysning om bekämpningsmedlen och deras användning. Till ytter-

¹ Ej medtagen här.

ligare utveckling av föreningens ståndpunkt i biocidfrågan vill föreningen anföra följande.

Omedelbara provisoriska restriktioner är nödvändiga för bruket av betmedel. Dessa åtgärder bör omfatta förbud mot all onödig betning och skyldighet att i första hand använda mindre giftiga och snabbt nedbrytbara preparat. Förbud mot användning av kvicksilverpreparat synes böra övervägas, särskilt beträffande vårsådden. Om sådant förbud nu ej anses kunna komma i fråga, bör genom särskild förordning maximihalten av kvicksilver sätts till högst hälften av halten i hittills tillämpad normaldos av kvicksilverbetmedel. Detta på grund av att en av A. Åkerblom på uppdrag av statens naturvetenskapliga forskningsråds naturresurskommitté utförd bearbetning av växtskyddsanstaltens försöksresultat 1946—1956 klart visar, att samma skyddsverkan uppnås med hälften av den dosering, som anstalten rekommenderat. Om anstalten riktigt tolkat sina egna försök, hade mycken skada undvikits. Undersökningar bör dessutom omedelbart igångsättas för att utröna om inte gifthalten ytterligare kan nedbringas med bibehållande av acceptabel skyddsverkan.

Totalförbud torde böra utfärdas mot användning av aldrin, dieldrin, endrin och liknande ämnen för betning, jordförbättring, gnagareutrotning eller användning på annat sätt.

Konservator Hjalmar Fleischer, Uppsala, har nyligen utfört utfodringsförsök med färgat utsäde. Försöksdjuren var pilfinkar, duvor, fasaner, raphöhns, sorkar och möss. Det visade sig att fåglarna praktiskt taget, även vid svält, inte rörde med victoriablått färgade korn. Ett industriföretag i betningsbranschen har vid prov funnit, att färgning med victoriablått är lika lätt att utföra som och ej dyrare än färgning med rodamin. Föreskrifter om övergång till blåfärgning bör omedelbart påbjudas. Härigenom skulle den stora fara undanröjas, som ligger däri, att det röda kvicksilverbetade utsädet nu ges samma färg som med eosin färgad fodersäd. Försök i större skala måste dock omedelbart anställas för att utröna, om blåfärgningsmetoden på lång sikt är så gynnsam, som de hittills gjorda försöken antyder. Det kan nämligen mycket väl tänkas, att en tillvänjning kan komma att ske, så att den blåa färgen efter viss tid icke längre verkar avskräckande. Mot sorkar och möss bör illaluktande (illasmakande) preparat utprovas. Det är troligt, att förgiftningsfallen bland rovfåglar och ugglor delvis beror på förtäring av förgiftade sorkar och möss. Tekniska förbättringar till undvikande av spill med såningsmaskiner är även önskvärda. Det är också angeläget att vid sådd överblivna mindre partier av betat utsäde ej uttömmas på dikesrenar o. d.

Kontrollen av att utfärdade bestämmelser rörande betmedlen efterleves bör skärpas — hittills synes kontrollen ha varit synnerligen bristfällig, många gånger praktiskt taget obefintlig.

Allmän provning av nödvändigheten att bruka betmedel, insektsmedel, ogräs-, lövsly- och blastbekämpningsmedel m. fl. preparat bör ske genom undersökningar och provodlingar. Höggiftiga och icke snabbt nedbrytbara preparat måste härvid utmönstras. Det är uppenbart att en betydande insats härutinnan behöves från jordbruksforskningens sida bl. a. för att pröva betmedelspreparat av olika typ och koncentration. Att detta arbete kommer att taga avsevärd tid är likaledes klart. Mycket kan omedelbart vinnas genom att förbjuda bruket av bekämpningsmedel under för fågelfaunan särskilt känsliga perioder. Bekämpning av lövträdsvegetation i skogsmark

torde exempelvis även utan ekonomisk våda kunna förbjudas under fåglarnas häckningstid 1 april—1 augusti. Vidare torde användningen av råttgift kunna undvaras under samma tid med tanke på ugglornas häckning. Redan nu borde man allmänt kunna avråda från all ej absolut nödvändig användning av bekämpningsmedel. Temporärt eller provisoriskt förbud mot användning av biocider innehållande ämnen, vilkas toxicitet mätes med LD₅₀-värden lägre än 100, bör övervägas.

En översyn av gällande författningar och skyddsbestämmelser samt instruktioner för berörda institutioner är behövlig. Klarare förbudsbestämmelser, större kontrollresurser och utvidgad bokföringsskyldighet rörande utförda bekämpningsföretag hör här till önskemålen. Eftersom kontrollsvårigheterna alltid kommer att förbli stora, måste stor vikt läggas vid en mycket restriktiv registrering av höggiftiga bekämpningsmedel.

Enighet synes råda därom att en mångdubblad forskning rörande biocidernas negativa biverkningar är av behovet påkallad. Härvid är det särskilt viktigt att skapa bättre möjligheter till kemisk analys av undersökningsmaterial av olika typer och att främja sådana undersökningar, som snabbt kan förväntas ge resultat att tjäna som underlag för regleringen av biocidernas användning.

Föreningen vill slutligen framhålla, att biocidfrågan ingalunda enbart är ett problem om skydd för vår fauna. Kvicksilver har konstaterats hos fasaner och raphöhns (SVA). Förtäring av förgiftat vilt måste innebära stora faror. Man vet, att anrikning av gifter kan ske och *sker* i människokroppen på samma sätt som hos djuren. Laborator G. Widmark, Stockholm, har påvisat DDT i kroppsfett hos människor. De förgiftningsfall, som inträffat inom djurvärlden, måste anses vara mycket allvarliga varningssignaler om vad som efterhand kan komma att drabba människan i större skala än hittills. Det är sålunda ytterst en fråga om vår egen hälsa och kommande generationers möjligheter att överleva. Till skydd härför är de av motionärerna föreslagna åtgärderna en första nödvändighet.

Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund tillstyrker motion I: 319 och II: 420 samt anför:

En väsentligt vidgad försöks- och forskningsverksamhet som kan ge upplysningar om preparatens (1) effekt i bekämpningshänseende, (2) inverkan på nyttoväxternas avkastningsförmåga och (3) farlighet för människor och djur har naturligtvis det största intresse för samtliga, som i sin verksamhet nödgas använda dylika medel.

I detta sammanhang vill förbundet även framhålla önskvärdheten av att de praktiska försöken, vad avser fruktodlingspreparat, förläggs till Skåne, där ca 80 % av landets fruktodling är belägen. Skillnaden i klimat torde kunna innebära viss otillförlitlighet i att använda mellansvenska försöksresultat under sydsvenska förhållanden.

Förbundet tillstyrker jämväl motion II:540 samt det i motionerna I:93 och II:115 under a) gjorda yrkandet. Beträffande yrkandet under b) i sistnämnda motioner anföres:

I motionens andra del, punkt b), krävs förbud mot användningen av vissa biocider under den tid forskningen pågår. Denna begäran kan förbundet ej

oreserverat tillstyrka. Mot en del allvarliga sjukdomar och skadedjur finns nämligen ej alternativa medel att tillgripa. Fruktdlarna har vidare lång erfarenhet av användningen av kemiska bekämpningsmedel och förgiftningsfall har oss veterligen aldrig inträffat. Förbundet anser därför att användningen i praktiken redan nu sker med sådan försiktighet att förbud ej kan anses befogat, varjämte det i några fall skulle kunna helt omöjliggöra bekämpning och därmed spoliera skörden, d. v. s. odlarens inkomst, i vissa fall även träden, d. v. s. odlarens kapital. Förbud mot farliga medel kan därför ej tillstyrkas förrän mindre farliga ställs till odlarnas förfogande.

Föreningen bekämpningsmedelsleverantörer anför:

Sedan de nu ifrågavarande motionerna väcktes i riksdagen har inträffat vissa händelser som åtminstone delvis kan sägas ha föregripit motionsyrkandena. Sålunda har den centrala giftmyndigheten, tillsatt av Kungl. Maj:t i samband med den nya giftlagstiftningens ikraftträdande, giftnämnden, tagit ställning till vissa av de frågor som aktualiserats i den offentliga debatten om framför allt de kvicksilverhaltiga betningsmedlen. Frågan om anslag till fortsatt forskning på bekämpningsmedelsområdet har också aktualiserats genom framställningar till Kungl. Maj:t av statens naturvetenskapliga råd och statens veterinärmedicinska anstalt.

Beträffande giftnämndens beslut i frågan om betningsfrågan torde detta kunna ses som ett direkt ställningstagande till det i en av motionerna framförda yrkandet om förbud mot vissa biocider under den tid forskning kring dessa ämnen pågår. Giftnämnden som består av företrädare för landets samlade sakkunskap på giftområdet fann icke anledning ingripa med förbud mot kvicksilverbetningsmedlen utan lämnade endast vissa allmänna rekommendationer. Betningsmedel innehållande aldrin blev däremot helt förbjudna genom giftnämndens beslut.

Giftnämndens ställningstagande är enligt BML:s mening ägnat att ge något mer rimliga proportioner åt bekämpningsmedelsfrågan än den fått i den allmänna debatten, framför allt till följd av påståenden och slutsatser som framförts från naturskyddshåll. Giftnämnden har genom sitt beslut, på samma sätt som tidigare genom statens växtskyddsanstalt, definitivt fastslagit att det orsakssammanhang mellan betning och fågeldöd som påtalats i biociddebatten är alltför hypotetiskt för att kunna accepteras, än mindre motivera drastiska åtgärder.

Enligt BML har det varit ytterst värdefullt att frågan om bekämpningsmedel och deras eventuella skadeverkningar blivit föremål för uppmärksamhet. För bekämpningsmedelsbranschen är det givetvis av stort intresse att man hindrar användningen av medel som kan åstadkomma allvarliga skador och som därmed kan få konsekvenser för bekämpningsmedelsanvändningen över huvud taget. BML hälsar sålunda med tillfredsställelse de i motionerna framförda förslagen om ökad forskning på biocidområdet.

I diskussionen kring bekämpningsmedlen bör ihågkommas att dessa medel under en lång följd av år kommit att spela en mycket stor roll för vårt folkhushåll. Det är givetvis inte möjligt att mot varandra väga exempelvis å ena sidan försörjningssynpunkter och å andra sidan sådana önskemål om fåglarnas levnadsbetingelser som framföres från ornitologhåll. Det är emellertid enligt BML:s mening angeläget att vederbörlig hänsyn tas till framför allt jordbrukets intresse av att ha tillgång till effektiva och — självfallet — så riskfria bekämpningsmedelspreparat som möjligt.

I den mån det visar sig att vissa bekämpningsmedel skulle vara giftigare och användningen innefattar större skaderisker än man tidigare känt till kan det givetvis vara berättigat att låta myndigheterna förbjuda tillverkning, saluhållande och användande av medlet. Det är emellertid angeläget att dylika i och för sig berättigade förbud icke ekonomiskt drabbar sådana grupper som helt oförskyllt får se sina innehavda bekämpningsmedel oanvändbara och därmed värdelösa. Den jordbrukare som, för att ta ett icke opraktiskt exempel, inköpt bekämpningsmedel inför såningssäsongen men på grund av myndighets beslut icke längre får använda medlet kan självfallet göra en mycket kännbar förlust. Motsvarande förluster kan göras av tillverkare, grossister och detaljister som utan att ha haft anledning att räkna med ett kommande förbud tillverkat respektive inköpt ett parti av ett sedermera förbjudet bekämpningsmedel. Gällande lagstiftning innehåller inga regler om möjligheter till ersättning från det allmänna i dylika fall. För att göra lagstiftningen mer effektiv bör åtgärder vidtagas för att skapa ersättningsmöjligheter i nämnda fall.

Svenska jägareförbundet återger följande uttalande vid årets kongress:

Svenska jägare, som med oro konstaterat det alltmer tilltagande användandet av allehanda gifter i naturen — särskilt inom jordbruket — har med tillfredsställelse kunnat notera den ökade insikt om biocidproblemets allvar, som på sistone gjort sig märkbar. Kongressen noterar emellertid även, att de nyligen rekommenderade inskränkningarna i bl. a. användningen av vissa betningsmedel samt förbuden mot vissa gifter endast berör en del av de mest flagranta missförhållandena, och att biocidproblemet ännu är långt ifrån löst.

Senaste årens forskning har otvetydigt pekat på allvarliga direkta konsekvenser i form av vittomfattande förgiftningar bland fåglar och däggdjur och detta ibland i sådan omfattning att risk för utrotning av vissa arter — bland dem flera sällsynta — föreligger.

Dessutom har det gjorts sannolikt att vissa preparat — genom upplagring i kroppens olika vävnader eller på annat sätt — kan få ohyggliga följder i form av missbildningar, sterilitet, tumörbildningar o. s. v. hos både djur och människor.

Kongressen vill därför med allt allvar uppdraga åt överstyrelsen och förbundsstyrelsen att med alla till buds stående medel söka bidra till att ytterligare klarhet vinnes i alla de frågekomplex, som tornar upp sig i gifternas spår samt att snarast söka nedbringa användandet av sådana preparat, som kan misstänkas drabba det vilda.

Kongressen vill även kräva, att framställning göres till berörda myndigheter om nödvändiga anslag till forskning — både laboratoriemässig och i fält — så att man snabbast möjligt kan få klarhet i vilka ytterligare gifter, som borde förbjudas, eller vilkas användning borde inskränkas, och vilka alternativa bekämpningsmetoder — t. ex. biologiska — som kan ersätta nu använda.

Man måste även vinna bättre klarhet i de ekonomiska konsekvenser, som ett användande av — respektive förbud mot — gifter kan komma att få.

Kongressen vill slutligen uttala, att den anser hela frågekomplexet vara av den allra största vikt.

Utskottet

I motionerna framställda yrkanden syftar till dels vidtagande av åtgärder för utökad och intensifierad forsknings- och försöksverksamhet i fråga om växtskyddsmedlen och dessas skadliga verkningar, dels utredningar av hit hörande spörsmål, dels vidtagande av särskilda åtgärder för att under utredningstiden begränsa användningen av sådana medel.

Den intensiva diskussion som på senare tid pågått beträffande de kemiska växtskyddsmedlen och de synpunkter på de omfattande problemen på detta område som anförts i remissyttrandena över motionerna har givit utskottet ett mycket starkt intryck av att en bred folkopinion står bakom önskemålen om åtgärder för att förhindra skadeverkningar av växtskyddsmedel. Utskottet finner för egen del problemen vara av så allvarlig art att snara åtgärder är motiverade. Såvitt utskottet kunnat bedöma torde emellertid många centrala spörsmål på detta område ännu icke vara tillräckligt klarlagda för att bästa effektivitet härmed skall kunna nås. Utskottet ser därför med tillfredsställelse att Kungl. Maj:t genom beslut den 23 april 1963 bemyndigat chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla sakkunniga för utredning angående planeringen av forskningen rörande våra naturresursers bevarande och utnyttjande jämte vissa därmed sammanhängande frågor. Härigenom kommer även frågorna om växtskyddsmedlen under prövning — en åtgärd som utskottet eljest funnit sig föranlåtet att hemställa om. I vad särskilt gäller växtskyddsmedlen anføres i direktiven för utredningen i huvudsak följande:

De sakkunniga bör vidare — med beaktande av bestämmelserna i 2 § första stycket kommittékungörelsen — låta verkställa erforderliga expertutredningar och avge förslag till åtgärder för att klarlägga och motverka negativa biverkningar av användning av kemiska bekämpningsmedel. Denna del av utredningsuppdraget torde böra bedrivas skyndsamt. Förslag bör avges efter hand som avskiljbara frågor slutbehandlats. Bland åtgärder som sålunda kommer i fråga för närmare överväganden bör nämnas insamling av statistiskt material rörande biocidanvändning och skadefall, försöksverksamhet rörande biociders skadliga effekter, undersökningar av förekomsten av biocidrester i näringskedjorna samt metodforskning rörande sådana undersökningar. Olika myndigheters och andra organs uppgifter i sammanhanget liksom kompetensfördelningen dem emellan bör samtidigt övervägas av de sakkunniga. Samråd med giftnämnden är härvid angeläget.

De sakkunniga bör i övrigt samråda med forskningsberedningens sekretariat samt med utredningar och andra organ, vars uppgifter nära sammanhör med de sakkunnigas.

Möjligheterna till internationellt samarbete beträffande såväl de speciella biocidproblemen som naturresursfrågorna över huvud taget bör undersökas och beaktas vid utredningen.

Det är helt i överensstämmelse med utskottets uppfattning att utredningsuppdraget i denna del skall bedrivas skyndsamt, att delförslag bör kunna avgivas, att förekomsten av biocidrester i livsmedel och djurfoder

skall undersökas och att möjligheterna till internationellt samarbete skall beaktas.

I vad motionerna avser utredning av frågor om växtskyddsmedlen och åtgärder mot skadeverkningar av dessa torde de kunna anses besvarade med vad ovan anförts. Vissa i remissyttrandena anförda synpunkter synes emellertid utskottet kunna vara av värde för belysning av hithörande spörsmål. Utskottet har icke funnit sig ha anledning att för egen del taga ståndpunkt till vad i yttrandena anförts men anser sig böra förorda att det av utskottet insamlade materialet överlämnas till den beslutade utredningen.

Vad gäller det i motionerna I: 93 och II: 115 framställda yrkandet om åtgärder för att i avvaktan på utredningsresultatet begränsa användningen av biocider får utskottet erinra om de kontrollerande och övervakande uppgifter som i detta hänseende ligger på den sedan den 1 juli 1963 verksamma giftnämnden och de befogenheter till ingripanden som nämnden har och vilka, som framgår av remissyttrandena, redan i vissa fall utnyttjats. Utskottet är f. n. icke berett att härutöver förorda särskilda åtgärder med anledning av motionsyrkandet i denna del.

Utskottet får under hänvisning till det ovan anförda hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 93 och II: 115, de likalydande motionerna I: 319 och II: 420 samt motion II: 540 i skrivelse till Kungl. Maj:t an- håller att motionerna och utskottets utlåtande över desamma överlämnas till utredningen angående våra naturresursers bevarande och utnyttjande jämte vissa därmed sammanhängande spörsmål.

Stockholm den 12 maj 1964

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Schött, Sörlin, Söderberg*, Hellebladh, Eric Gustaf Peterson, Tage Johansson, Svanström* och Wallmark samt fru Olsson*; samt

från andra kammaren: herrar Skoglösa*, Jacobsson i Sala, Carlsson i Huskvarna*, Dickson*, fru Jäderberg, herrar Svensson i Kungälv, Hamrin i Kalmar, Lundmark, Bengtson i Solna* och Magnusson i Nennesholm*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.